

POSTANOWIENIE

28 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

na posiedzeniu niejawnym 28 maja 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa P. S.

przeciwko Syndykowi masy upadłości Bank spółki akcyjnej w W.

o ustalenie i zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej Syndyka masy upadłości Bank spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 17 marca 2022 r., VI ACa 484/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądza od pozwanego na rzecz powoda koszty postępowania kasacyjnego w kwocie 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 8 kwietnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił, że nie istnieje stosunek prawny wynikający z bliżej opisanej umowy kredytu hipotecznego z 27 września 2007 r. zawartej przez powoda P. S. z pozwanym Bank S.A. z siedzibą w W. (pkt I), zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 180 104,40

zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za okres od 6 lutego 2019 r. do dnia zapłaty (pkt II), oddalił powództwo główne w pozostałym zakresie (pkt III) oraz orzekł o kosztach postępowania (pkt IV).

Po rozpoznaniu apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 17 marca 2022 r. zmienił powyższy wyrok w punkcie drugim w ten sposób, że oddalił powództwo co do wskazanej w nim kwoty z odsetkami ustawowymi za opóźnienie i punkcie czwartym w ten sposób, że zniósł wzajemnie koszty postępowania, a także oddalił apelację pozwanego w pozostałej części i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Pozwany Bank wniósł skargę kasacyjną, opierając wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania na przyczynie kasacyjnej przewidzianej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia przysługującym od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji, służącym ochronie interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni i stosowania prawa, wkład Sądu Najwyższego w rozwój orzecznictwa i nauki prawa oraz eliminowanie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu nieważnym lub orzeczeń oczywiście niezgodnych z prawem. Stosownie do 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania w razie wykazania przez stronę, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Z punktu widzenia funkcji oraz założeń skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, rolą „przedsądu” jest wstępna selekcja skarg pod kątem spełniania wymienionych wyżej kryteriów (przyczyn kasacyjnych) kwalifikujących skargę do jej przedstawienia Sądowi Najwyższemu w celu merytorycznego rozpoznania.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący podniósł, że potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie dotyczy art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zakresie, w jakim przepisy te pozwalają na rekonstrukcję woli stron umowy w sytuacji usunięcia

z umowy indeksowanej do waluty obcej klauzul odesłania do bankowych tabel kursowych, w sposób, który będzie respektował wolę obu stron umowy co do istotnych postanowień umowy kredytu oraz uwzględniał charakter, ogólną systematykę i całokształt postanowień umowy z uwzględnieniem interesu konsumenta i dobrych obyczajów, a także brał pod uwagę przepisy prawa wspólnotowego, poprzez sięgnięcie do przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym tj. art. 41 prawa wekslowego lub art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu nadanym nowelizacją z dnia 23 października 2008 r. Wątpliwości i rozbieżności dotyczą także art. 69 prawa bankowego w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. w zakresie, w jakim ten przepis stanowi podstawę uznania, że zapisy umowy kredytu dotyczące indeksacji kwoty kredytu do waluty obcej dotyczą świadczeń głównych stron.

W orzecznictwie i piśmiennictwie ugruntowany jest pogląd, że przez wskazaną w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. rozbieżność należy rozumieć brak zgodności rozstrzygnięć w sprawach o takich samych lub bardzo podobnych stanach faktycznych, w których mają zastosowanie te same przepisy, wykładane lub stosowane w sposób prowadzący do odmiennych - zróżnicowanych albo sprzecznych - orzeczeń albo decyzji procesowych. Wskazując na tę przyczynę kasacyjną, skarżący powinien opisać, na czym polega trudność w interpretacji określonych przepisów prowadząca do niepożądanego wyżej stanu oraz zilustrować swoje twierdzenia przykładami takich rozbieżnych rozstrzygnięć.

W świetle ugruntowanego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) oraz Sądu Najwyższego przedstawione problemy prawne nie budzą zasygnalizowanych wyżej wątpliwości, albowiem zostały one już w sposób dostateczny wyjaśnione i rozstrzygnięte. Problematyka prawna dotycząca konsekwencji uznania za niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.) postanowień umów kredytu indeksowanego (waloryzowanego) kursem waluty obcej lub denominowanego do waluty obcej jest już przedmiotem licznych wyroków i uchwał Sądu Najwyższego. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, uznanie klauzul przeliczeniowych za abuzywne oznacza, że są one - z mocy samego prawa od momentu zawarcia umowy - bezskuteczne (nie wiążą) konsumentów (art. 385¹ § 1 k.c.), aczkolwiek strony pozostają związane umową w pozostałym zakresie, jeśli jest to tylko możliwe. Stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowienia

w umowie kredytu może uzasadniać uznanie umowy za nieważną. Umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień jej obowiązywanie nie jest możliwe w świetle prawa krajowego i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną (zob. np. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, Nr 9, poz. 56; uchwała Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, Nr 6, poz. 40; wyroki TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG i z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W., R.W. przeciwko Bank BPH S.A oraz wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD, 2021, Nr 2, poz. 20, z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21 i z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22).

Przedstawione wątpliwości dotyczące możliwości wypełnienia luk powstałych po eliminacji abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej były już wielokrotnie rozważane w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego (zasady prawnej) z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, Nr 9, poz. 56) wskazano, nawiązując do wcześniejszego orzecznictwa, w tym orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. w szczególności wyrok TSUE z 3 października 2019 r., C-260/18), że zastąpienie niedozwolonego postanowienia umownego odnoszącego się do sposobu określania kursu waluty obcej (w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego) innym sposobem określenia kursu waluty obcej wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy (koniunkcja przesłanek): 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia; 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących w czasie sporu lub możliwych wówczas do przewidzenia, z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie; 3) istnieje przepis dyspozytywny

albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyeliminowane niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy w mocy; jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy”. Tymczasem przedstawione we wniosku rozważania skarżącego dotyczące możliwości substytucji nieuczciwych klauzul kursowych odwołaniem do kursu średniego Narodowego Banku Polskiego na podstawie art. 358 § 2 k.c., względnie art. 41 pr. weksl., nie uwzględniają koniecznego warunku tego rodzaju zastąpienia, zgodnie z którym - w świetle powołanego utrwalonego orzecznictwa - wchodzi ono w rachubę tylko wtedy, gdyby jego brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta. W toku postępowania w niniejszej sprawie pozwani konsekwentnie powoływali się zaś na nieważność umowy kredytowej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyłączono także możliwość usunięcia opisanej wyżej luki w umowie na podstawie art. 358 § 2 k.c., który został wprowadzony do kodeksu cywilnego z dniem 24 stycznia 2009 r. na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz ustawy - Prawo dewizowe (Dz. U. z 2008 r. Nr 228, poz. 1506). Sąd Najwyższy wskazał, że przepis ten dotyczy zobowiązań wyrażonych w walucie obcej, a w przypadku kredytu indeksowanego do CHF waluta obca stanowi jedynie miernik wartości zobowiązania zaciągniętego w walucie polskiej i świadczeń spełnianych przez pożyczkobiorców (kredytobiorców) w walucie obcej (zob. np. wyroki z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 i 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22). Sąd Najwyższy stanął także na stanowisku, że nie można dokonać wykładni umowy stron na podstawie art. 65 k.c., już po usunięciu z niej postanowień abuzywnych, w celu ustalenia zgodnego celu i zamiaru stron co do sposobu ustalenia kursu CHF. Sprowadzałoby się to bowiem do zmiany treści klauzuli indeksacyjnej, prowadząc do zmiany jej rozumienia przez wprowadzenie odesłania do wartości rynkowej CHF. Groziłoby to ryzykiem dalszego pogorszenia

sytuacji strony dotkniętej nadużyciem, gdyby strona, która narzuciła niedozwolone postanowienie umowne wywodziła, że nie zawarłaby umowy z jego pominięciem. Takie rozwiązanie stałoby w sprzeczności z celami prewencyjnymi Dyrektywy 93/13 w postaci zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach nieuczciwych postanowień umownych. (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje obecnie pogląd, że zastrzeżone w umowie kredytów złotych indeksowanych do waluty obcej lub denominowanych w tej walucie klauzule kształtujące mechanizm indeksacji lub denominacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy w rozumieniu art. 3851 § 1 zdanie 2 k.c. (zob. wyroki: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21). Na takim stanowisku stoi też Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) dokonując wykładni art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13 (zob. np. wyroki: z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriuc i in. przeciwko Banca Românească S.A., C-260/18, Kamil Dziubak i Justyna Dziubak przeciwko Raiffeisen Bank International AG, wyrok z 10 czerwca 2021 r., C-776/19-C-782/19, BNP Paribas Personal Finance). Zgodnie z art. 3851 § 1 zd. 2 k.c. postanowienia określające główne świadczenia stron nie podlegają kontroli pod kątem ich abuzywności, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Interpretując art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, z którego wywodzi się to rozwiązanie, TSUE uznał, że postanowienia umowne są wyrażone prostym i zrozumiałym językiem, gdy umowa przedstawia w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu, do którego odnosi się dane postanowienie, umożliwiając konsumentowi orientację, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, co do wpływających dla niego z tej umowy konsekwencji ekonomicznych (zob. wyrok z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt.; podobnie wyrok TSUE z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriuc i in. przeciwko Banca Românească SA).

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 i

art. 398²¹ k.p.c., a także § 2 pkt 7 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1935).

[SOP]

[ms]